

Deze pagina is overgezet naar een nieuw softwaresysteem en kan in de laatste versie tijdelijk worden bekeken en verder worden bewerkt op:

<https://christipedia.miraheze.org/wiki/Gnostiek>

Het woord **Gnostiek** stamt van het Griekse woord voor kennis, *gnosis*. De Gnostiek (of gnosticisme) is een brede waaier van mystiek-religieuze stromingen die stammen van vóór Christus en een bloei kenden in de 2e en 3e eeuw. Vandaag de dag wordt de term gnostiek ook wel gebruikt voor en door sommige esoterische bewegingen.

Volgens de gnostiek wordt de mens verlost door intuïtieve kennis van zijn eigen (onderstelde) goddelijkheid.

Gnostieke denkbeelden

Elementen van het gnostieke denken:

- Onwetendheid is onze diepste kwaal.
- Verlossing wordt verkregen door kennis. Kennis verlost.
- Het betreft kennis van je eigen goddelijkheid ('christusnatuur')
- De verlossende kennis is verborgen kennis. Ze is geen alledaagse kennis, maar mystieke, intuïtieve, geheime (in de betekenis van verborgen) kennis.
- De verlossende kennis is niet afstandelijk, maar persoonlijk.
- Deze kennis is niet van de massa, maar van verlichte Meesters, zoals Christus.
- Christus is de Illuminator (Verlichte Verlichter) die ons kan verlichten
- De wereld is geschapen door een lagere god en is een mislukking
- Boven de lagere schepper-god is de Volheid van Zijn
- Jezus en Christus zijn verschillend. De Christusgeest kwam in Jezus.
- De mens heeft een goddelijke kern, is ten diepste goddelijk. Het Koninkrijk van God is binnen in mij.
- Onderschatting van het lichaam, overschatting van de geest, de ziel
- Onderschatting van het vrouwelijke, overschatting van het mannelijke

In 1945 werd in Egypte een verzameling gnostische werken ontdekt, de Nag Hammadi-geschriften. In deze geschriften zijn man en vrouw volstrekt gelijk.

Gnostieke evangeliën

De gnostieke of gnostische evangeliën zijn tientallen jaren of zelfs eeuwen later ontstaan dan de bijbelse evangeliën.

De gnostieke of gnostische evangeliën zijn evangeliën van de wijsheid, de bijbelse evangeliën zijn evangeliën van het kruis.

In de gnostische evangeliën is het kernprobleem: onwetendheid. In de bijbelse evangeliën is het kernprobleem: zonde.

In de gnostische evangeliën gaat het om kennis, in de bijbelse evangeliën om geloof.

Gnostieken in de 2e eeuw

Onder de sekten in de 2e-eeuwse christenheid bekleden de **gnostieken** (of *gnostici*) een eerste plaats. Deze splitsen zich in een grote menigte takken, veelal naar de sektenhoofden genoemd, en in enige hoofdafdelingen onderscheiden; de voornaamsten daarvan zijn:

De Oosterse of **Syrische gnosis**, waartoe behoren:

- Saturninus van Antiochië, ca 130. (De onbekende God, het lichtrijk, daartegenover Satan vorst der Hyle, de zeven planetengeesten, zinnelijke wereld, de twee menschengeslachten, verlossing der geestelijke mensen door de Aeoon Nous, ascese);
- Bardesanes uit Edessa, ca 170, groot lierdichter;
- Marcion uit Sinope en Cerdo de Syrier. (Drie Goden, een goede, der Christenen, een rechtvaardige, der Israëlieten, een slechte, der Heidenen; de Logos verlost de mensen van de beide mindere Goden; de Apostel Paulus alleen erkend; strenge ascese);
- Tatianus, een Assyrisch asceet, gestorven ca. 174-, bekeerling van Justinus Martyr, hoofd van de Enkratiten (onthouders);
- Hermogenes in Africa. (Als bron van het kwaad een eeuwige Chaos, enz.)

De Westerse of **Egyptische gnosis**, waarvan de hoofden zijn:

- Basilides, te Alexandrië, ca. 130. (Alles is uit niets, eerst de Chaos, die ook niets is, ofschoon de oorsprong van alles; uit de Chaos Archonten (heersers) enz.);
- de zogenaamde Pseudo-Basilidianen (365 Aeoonen, Abraxas);
- Valentinus ca. 315. (*Bythos*, afgrond en *Sige* stilzwijgen, ouders der Aeoonen, die paarsgewijze ontstaan, 15 *syzygiën*, huwelijken; *sofia*, wijsheid, de minste Aeoon, wil hoger op, en verbreekt de orde in de *pleroma*. Haar kind Achamoth baart de wereld enz. een verlosser enz.);
- Carpocrates (Christus, Plato enz. staan gelijk, Christendom en Heidendom zijn hetzelfde, het Jodendom alleen is zeer verwerpelijk; ongebonden levenswijze.)

De Elkesaiten, **Joodse gnostieken**, met het boek van Elxaï (men weet niet of dit een eigenaam of een verbastering van hebreeuwse woorden is; sabbath, besnijding, wassingen, onthouding van vlees enz.)

De **Ophitische Gnosis**, naar *Ophis*, slang, waaronder gerekend worden:

- de Naässeners of slangenbroeders, die in de Paradijsslang een verlosser zien;
- de Käinieten, die Käin en alle slechten van het Oude Testament tot Judas Iskariot toe als heiligen vereren;
- de Ophieten, die veel uit Valentinus' systeem putten (Sofia-Achamoth, Jaldabaoth, Satan-Ophiomorphos, de twee Messiassen, enz.), Justinus;
- de Peratiken, onder wie Euphrates en Kelbes;
- de Sethieten, die in Seth de vader der geestelijke mensheid, ten tweeden male in Christus geboren, vereren;
- de Adamieten (naaktloopers,)
- Abeliëten (wier huwelijken onvruchtbaar moeten blijven,) tijd onbekend.

De Monarchianen of Patripassiërs onder Praxeas ontkennen de drieheid in God. Theodotus de leerlooier en de Dynamiken (van *dynamis*, kracht) de Godheid van Christus, dien zij een kracht Gods noemen.

Theodotus de wisselaar, met de Melchisedekianen, vereert in Melchisedek een tweede verlosser heerlijker dan Christus. Allen dezen zijn wederom met het gnosticisme verwant.

Beoordeling

Wij mensen hebben inderdaad iets verhevens, iets 'goddelijks'. Dat is het waarheidselement in het gnostieke denken. Want volgens de bijbel zijn we naar Gods beeld en gelijkenis gemaakt zijn, Zijn adem (levensgeest) in ons is. Wij zijn 'van Zijn geslacht', citeert Paulus een Griekse dichter. De mens is het hoogste schepsel op aarde, in de zintuiglijk waarneembare wereld.

Echter, de mens is in de zonde gevallen, van God vervreemd en in een geestelijke duisternis. Onze grootste kwaal (contra de gnostiek) is niet (alleen) 'onwetendheid', gebrek aan inzicht, maar zonde en vervreemd-zijn van God. Onwetendheid is gevolg van een dieper liggende oorzaak: zonde. Zonde verduistert ons verstand.

We worden niet bevrijd door iets (zelfkennis), maar door Iemand (een Persoon). We kunnen bevrijd worden door geloof en overgave aan Jezus, de Zoon van God. Berouw, bekering (afkeren van een leven zonder God, van de zonde) + geloof in Jezus = eeuwig leven

We kunnen God kennen door openbaring, verlichte ogen van ons hart, en vooral door de Schrift.

Mt 11:25 In die tijd antwoordde Jezus en zei: Ik prijs U, Vader, Heer van de hemel en van de aarde, dat U deze dingen voor wijzen en verstandigen hebt verborgen en ze aan kleine kinderen hebt geopenbaard.

Meer informatie

E. Timmerbeil-Snel, *Gnosis, een postmoderne gnostisch-mystieke opleving*, [deel 1](#) en [deel 2](#)

Douglas Groothuis, *Gnosticism and the gnostic Jesus*. [Artikel](#)(Engels)

Bronnen

J. W. van Loon, *Beknopt chronologisch overzicht der Kerkgeschiedenis*. Amsterdam, 1863. Hieruit is tekst genomen, die handelt over de gnostieken in de 2e eeuw na Chr.